



## Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

Datums skatāms laika zīmogā Nr. 1-5/31

### Latvijas Republikas pašvaldībām

#### *Par pašvaldību pienākumu nodrošināt personu ar invaliditāti tiesības*

Tiesībsargs ir saņēmis satraucošu informāciju no Invalīdu un viņu draugu apvienības “Apeirons” par vairāku pašvaldību neieinteresētu, birokrātisku un formālu attieksmi sadarbībai, lai nodrošinātu iedzīvotājiem ar invaliditāti pieejamību to mājokļiem (iespēju iekļūt/ izkļūt no mājokļa). Tiesībsargs norāda, ka parasti atbildīgās institūcijas norāda uz finanšu līdzekļu trūkumu, kā iemeslu, kas liedz nodrošināt vides pieejamību, taču konkrētajā gadījumā ir iespējams saņemt papildu finansējumu no ziedojumiem, tomēr joprojām vairums pašvaldību nav ieinteresētas sadarbībā.

Labdarības maratona “Dod pieci” ietvaros tika saziēti 470 000 tūkstoši eiro<sup>1</sup> ar mērķi palīdzēt nodrošināt vides pieejamību cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem. Pašlaik minētā summa tiek izmantota, lai nodrošinātu pieejamību cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem. Minētais ietver sadarbību ar pašvaldību. Diemžēl daļā pašvaldību atbildes ir: “mūsu prioritāte nav cilvēks ar funkcionāliem traucējumiem, [...] tāpēc mēs nepalīdzēsim.” Ir pašvaldības, kurās tiek apmaksāta tikai daļa no līdzekļiem, kas nepieciešami, lai nodrošinātu pieejamību, un tikai tad, kad cilvēks pats jau ir veicis nepieciešamās darbības, lai uzstādītu pacelēju; ir pašvaldības, kurās nav skaidra informācija, kur griezties un kādus dokumentus iesniegt, lai varētu nodrošināt pieejamību mājoklim; kā arī paši pašvaldību darbinieki atsevišķos gadījumos nezina, kā īstenot pakalpojumu, kas ir noteikts pašvaldību saistošajos noteikumos.<sup>2</sup> Līdz ar to ir cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem, kas ir vienkārši padevušies, saskaroties ar birokrātiskiem šķēršļiem un pašvaldību formālu attieksmi.

<sup>1</sup> «Ziedot.lv» vadītāja: Labdarības maratonā «Dod pieci!» saziētais liecina – mūsu sabiedrība ir sirsnīga un solidāra. Pieejams: <[https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/ziedotlv-vaditaja-labdaribas-maratona-dod-pieci-saziedotais-liecina--musu-sabiedriba-ir-sirsniga-un-solidara.a436001/?utm\\_source=rss&utm\\_campaign=rss&utm\\_medium=links](https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/ziedotlv-vaditaja-labdaribas-maratona-dod-pieci-saziedotais-liecina--musu-sabiedriba-ir-sirsniga-un-solidara.a436001/?utm_source=rss&utm_campaign=rss&utm_medium=links)>

<sup>2</sup> Pēc «Dod pieci!» saņemti 115 palīdzības pieteikumi, taču birokrātiski šķēršļi apgrūtina to realizāciju. Pieejams: <[https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/pec-dod-pieci-sanemti-115-palidzibas-pieteikumi-tacu-birokratiski-skersli-apgrutina-to-realizaciju.a443771/?utm\\_source=rss&utm\\_campaign=rss&utm\\_medium=links](https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/pec-dod-pieci-sanemti-115-palidzibas-pieteikumi-tacu-birokratiski-skersli-apgrutina-to-realizaciju.a443771/?utm_source=rss&utm_campaign=rss&utm_medium=links)>

Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 11. panta pirmo un otro daļu, tiesībsarga funkcijas ir „veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību; sekmēt vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu un jebkāda veida diskriminācijas novēršanu”.

Tiesībsargs vērs uzmanību uz sekojošo:

[1] Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91.pants noteic, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.

[1.1] Satversmes 91.panta otrajā teikumā ietvertais diskriminācijas aizliegums ir vienlīdzības principā ietvertais palīgelements, kas noteiktās situācijās šo principu precizē un palīdz to piemērot konkrētās situācijās. Diskriminācijas aizlieguma mērķis ir izskaust nevienlīdzīgu attieksmi, ja tā balstīta uz kādu nepieļaujamu kritēriju, piemēram, rasi, tautību, [invaliditāti] vai dzimumu. Aizliegto kritēriju katalogs atspoguļo sabiedrības izšķiršanos par to, kādas atšķirības starp tās locekļiem nav pieļaujamas kā atšķirīgas attieksmes pamats. Ja atšķirīgā attieksme balstīta uz kādu no kritērijiem, kas ietverti aizliegto kritēriju katalogā, tās attaisnojums vai nu vispār nav iespējams, vai arī ir iespējams tikai izņēmuma gadījumā.<sup>3</sup>

[1.2] Satversmes 91.panta otrajā teikumā ir ietverts vispārējs diskriminācijas aizliegums, bet nav uzskaitīti aizliegtie kritēriji. Šie kritēriji pantā ir “jāielasa” izmantojot tiesību normu interpretācijas metodes, kā arī, pamatojoties uz tādu Latvijas tiesību sistēmu raksturojošu principu, ka tā ir atvērta starptautiskajām tiesībām. Līdz ar to uzmanība jāpievērš arī cilvēktiesību attīstības tendencēm pasaulē.<sup>4</sup>

[2] ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām (turpmāk – ANO Konvencija) ir spēkā Latvijā kopš 2010.gada, tā vienlaikus gan noteic diskriminācijas aizliegumu pret personām ar invaliditāti, gan noteic pienākumu, tai skaitā, pašvaldībām nodrošināt vides piekļūstamību. Tātad diskriminācija invaliditātes dēļ ir viens no diskriminācijas kritērijiem, ko aizsargā Satversme.

[2.1] ANO Konvencijas 9.pants īpaši uzsver pienākumu valstij/ pašvaldībām identificēt un likvidēt pieejamībai traucējošus šķēršļus un barjeras, tai skaitā, mājokļiem.

[2.2] Minēto ir nepieciešams īstenot, ievērojot tādas ANO Konvencijas principus, kā cilvēkam piemītošā cieņa, personīgā patstāvība, tostarp personīgā izvēles brīvība, personas neatkarības ievērošana, diskriminācijas aizliegums, pilnīga un efektīva līdzdalība un integrācija sabiedrībā, cieņa pret atšķirīgo un personu ar invaliditāti kā cilvēku daudzveidības un cilvēces daļas pieņemšana.<sup>5</sup>

[3] “Vietējās pašvaldības tiek dēvētas par demokrātijas šūpuli un vienlaikus arī par konkrētas valsts demokrātijas spoguļi – jo vairāk attīstītas pašvaldības, jo lielāka demokrātija valstī.”<sup>6</sup>

[3.1] “Demokrātiskā valstī, domājot par tādiem principiem kā kopējais labums, pilsoniskā līdzdalība, tiesiskums, valsts nevar tikt pārvaldīta tikai centralizēti.”<sup>7</sup>

<sup>3</sup> Satversmes tiesas 2015.gada 23.novembra sprieduma lietā Nr.2015-10-01 15.punkts.

<sup>4</sup> Satversmes tiesas 2019.gada 23.aprīļa sprieduma lietā Nr.2018-12-01 21.punkts.

<sup>5</sup> ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām. Spēkā no 2010.gada 1.marta., 3.pants. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1630>>

<sup>6</sup> Konstitucionālās tiesības. Pleps J., Pastars E., Plakane I., “Latvijas Vēstnesis”, 2021.gads., 106.lpp.

<sup>7</sup> Konstitucionālās tiesības. Pleps J., Pastars E., Plakane I., “Latvijas Vēstnesis”, 2021.gads., 107.lpp.

[3.2] Ikvienas pašvaldību sistēmas izveidošanas pamatā neatkarīgi no pašvaldību konstitucionālā statusa reglamentācijas ir noteikti principi. Būtiskākie no tiem ir neatkarīga vietējo jautājumu risināšana un organizēšana, ikvienas personas tiesību un brīvību saistoša garantēšana, likumu ievērošana [...] savas darbības atklātums.<sup>8</sup>

[4] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 15.pantu iestāde (tai skaitā pašvaldība) savā darbībā piemēro ārējos normatīvos aktus, starptautiskās un Eiropas Savienības tiesību normas, kā arī vispārējos tiesību principus.

[4.1] To darot tiek ievērota šāda normatīvo aktu juridisko spēka hierarhiju: Satversme; likums; Ministru kabineta noteikumi, pašvaldību saistošie noteikumi.

[4.2] Starptautisko tiesību normas neatkarīgi no to avota piemēro atbilstoši to vietai ārējo normatīvo aktu juridiskā spēka hierarhijā. Ja konstatē pretrunu starp starptautisko tiesību normu un tāda paša juridiskā spēka Latvijas tiesību normu, piemēro starptautisko tiesību normu.

Tādējādi var secināt, ka personu ar invaliditāti tiesību ievērošana un nodrošināšana nav pašvaldību izvēles iespēja, bet gan pienākums, kas izriet no normatīvajiem aktiem.

Līdz ar to tiesībsargs aicina sniegt šādu informāciju:

[1] Vai pašvaldībā pastāv mehānisms, lai personai ar invaliditāti varētu veikt mājokļa pieejamības nodrošināšanu?

[2] Ja jā, kāds normatīvais akts to regulē (tikai normatīvā akta nosaukums)

[2.1] Kāda ir kārtība, lai persona varētu pieteikties uz pakalpojumu un to saņemt (lūgums sniegt informāciju detalizēti, tajā pašā laikā vienkāršā valodā, necitējot normatīvo aktu; tiesībsargs minēto informāciju apkopos un nodos labdarības maratona "Dod pieci" īstenotājiem).

[2.2] Cik personām ar invaliditāti laika posmā no 2015.gada – 2021.gadam ieskaitot, pašvaldība ir veikusi mājokļa pieejamības nodrošināšanu?

[2.3] Cik personas ar invaliditāti pašlaik gaida rindā uz minētā pakalpojuma saņemšanu? Cik ilgs ir vidējais rindā gaidīšanas ilgums? Cik personām ar invaliditāti viena gada laikā minētais pakalpojums tiek nodrošināts?

[2.4] Vai pašvaldība ir nodrošinājusi apmācības savu iestāžu darbiniekiem par vides pieejamību? Ja jā, kad un cik bieži, cik darbinieki ir apmeklējuši minētās mācības? Vai apmācībās ar informāciju par pieejamību pēc būtības ir dalījušās arī personas ar invaliditāti vai to pārstāvošās organizācijas?

[2.5] Kā pašvaldība informē savus iedzīvotājus ar invaliditāti par šāda pakalpojuma saņemšanas iespējām? Kādus alternatīvos komunikāciju veidus un līdzekļus ANO Konvencijas izpratnē pašvaldība izmanto?

[2.6] Kāds pašvaldībā ir uzraudzības mehānisms, lai pārliecinātos, ka pieejamības prasības tiek izpildītas pēc būtības, nevis tikai formāli (piemēram, ir uzbrauktuve, bet tās sākumā ir stabs, līdz ar to realitātē cilvēks ar funkcionāliem traucējumiem to nevar izmantot, tomēr finanšu līdzekļi ir iztērēti)?

[2.7] Vai pašvaldība aicina pašu personu ar invaliditāti vai personas ar invaliditāti pārstāvošu organizāciju pārliecināties pie pieejamības elementu izmantošanu pēc būtības pirms objekts tiek nodots ekspluatācijā?

<sup>8</sup> Konstitucionālās tiesības. Pleps J., Pastars E., Plakane I., "Latvijas Vēstnesis", 2021.gads., 107.lpp.

[3] Ja pašvaldībā nepastāv mehānisms, lai personai ar invaliditāti varētu tikt pielāgots mājoklis, kādēļ? Kā tieši pašvaldība īsteno ANO Konvencijas 9.pantā uzlikto pienākumu par mājokļa pieejamības nodrošināšanu personām ar invaliditāti? Kā pašvaldība pārliecinās, ka mājokļa pieejamības nodrošināšana tiek izpildīta pēc būtības, nevis tā, ka cilvēks reāli to nevar lietot?

Tiesībsargs aicina sniegt minēto informāciju **līdz š.g.11.martam**, nosūtot to uz e-pastu [tiesibsargs@tiesibsargs.lv](mailto:tiesibsargs@tiesibsargs.lv).

Tāpat tiesībsargs aicina pašvaldībām aktīvi iesaistīties un atbalstīt labdarības maratonā “Dod pieci” iesaistīto nevalstisko organizāciju iniciatīvu un centienus uzlabot pašvaldības iedzīvotāju dzīves kvalitāti.

Ar cieņu  
tiesībsargs

Juris Jansons

Anete Ilves, 67686768  
anete.ilves@tiesibsargs.lv

*Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu*